

3. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

УДК 347.77.025: 330.341.1. (045)

З.Б. Живко

кандидат економічних наук, доцент,
Львівський державний університет внутрішніх справ;

П. Живко

Львівський університет бізнесу та права

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ТА ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ ТА БЕЗПЕКИ БІЗНЕСУ

У статті розкрито деякі питання державної політики у сфері управління інтелектуальною власністю та захисту її прав.

Ключові слова: соціальний простір, інтелектуальна власність, кримінальна відповідальність.

В статье раскрыты некоторые вопросы государственной политики в сфере управления интеллектуальной собственностью и защиты ее прав.

Ключевые слова: социальное пространство, интеллектуальная собственность, уголовная ответственность.

The article revealed some issues of public policy in the sphere of intellectual property management and protection of their rights.

Keywords: social space, intellectual property, criminal responsibility.

Постановка проблеми. Україна докладає значних зусиль на шляху інтеграції в Європейський Союз. Адже вступ до ЄС є пріоритетним напрямком зовнішньої політики нашої країни. Європейський Союз завжди надавав допомогу іншим країнам щодо полегшення процесу їхньої адаптації до європейських стандартів та вимог. Зокрема, у 1991 році Європейський Союз розробив та започаткував програму TACIS, призначену для країн СНД та Монголії. Метою цієї програми є надання допомоги в досягненні адекватного рівня правової охорони прав інтелектуальної власності, а також сприяння відповідним органам державної виконавчої влади в створенні сприятливого середовища для ефективного захисту прав інтелектуальної власності та скорочення обсягів контрафактної діяльності та піратства. Увага з боку ЄС до цих питань свідчить про їх актуальність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковими дослідженнями питань управління інтелектуальною власністю займалися Г. Андрощук, В. Геєць, О. Лицишин, Є. Крикавський, І. Михасюк, Л. Петрович, І. Тивончук, А. Шеваріхін, В.Яцкова та інші. Але є ще багато резервів їх подальшої наукової розробки. Зокрема, практично не приділялася увага комплексній ув'язці процесів управління інтелектуальною власністю з її захистом (пор.: [1-4]).

Мета статті. Метою статті є розгляд деяких актуальних аспектів функціонування системи правової охорони інтелектуальної власності.

Результати дослідження. Розвиток будь-якої країни в умовах інноваційної економіки визначається наукою. Проте має місце таке протиріччя: з одного боку, наука полегшує розвиток економіки, з другого – останній обмежується правами інтелектуальної власності. Права інтелектуальної власності вагомі для різних видів комерційної діяльності, бо допомагають забезпечити доходи, захищають інвестиції в наукові дослідження та підтримують не лише бізнес, але й науку. І тут правові аспекти захисту інтелектуальної власності мають першочергове значення. Адже завдяки правозастосовчій практиці можна заохочувати інновації, надавати премії та нагороди винахідникам і науковцям, отримувати економічну та соціальну винагороду без вдавання до монополій та незаконних обмежень свободи.

Утворення в Україні Державного департаменту інтелектуальної власності в 2000 році започаткувало суттєві зміни політики нашої держави у сфері інтелектуальної власності. Адже рівень економічного розвитку суспільства потребував не лише здійснення функцій, традиційних для патентного відомства та агентства з

авторських і суміжних прав, а й створення в стислі терміни нормативно-правової бази у сфері інтелектуальної власності, що відповідає міжнародним нормам; розроблення ефективних механізмів реалізації правових норм; забезпечення координації діяльності відповідних підрозділів правоохоронних, контролюючих та інших органів державної влади щодо посилення захисту прав інтелектуальної власності; запровадження якісно нової розгалуженої системи підготовки та підвищення кваліфікації фахівців з питань інтелектуальної власності, а також активного сприяння комерційному використанню результатів інтелектуальної праці.

В Україні права на результати інтелектуальної діяльності лише зараз починають розглядати як основу для успішного розвитку бізнесу та кваліфікувати ОПВ не лише як предмет бухгалтерського обліку, а й як інтелектуальний капітал підприємств, товариств, компаній. Накопичення цього потенціалу сприятиме збільшенню вартості компаній, підвищенню ефективності їх господарської діяльності та успішній реалізації бізнес-проектів. На жаль, уся приватизація в Україні пройшла без урахування вартості інтелектуальної власності. Тимчасом сама лише торгова марка «Тойота», «Мерседес», «Сіменс», «Філіп Морріс» чи «Кока-кола» коштує значно більше, ніж усі виробничі потужності цих компаній. Тому в майбутньому, під час приватизації неприватизованих об'єктів, слід враховувати вартість інтелектуальних розробок.

Важливим показником функціонування державної системи правової охорони інтелектуальної власності є забезпечення реалізації ефективних механізмів набуття прав на об'єкти інтелектуальної власності. За статистичними даними, кількість виданих охоронних документів, що засвідчують право інтелектуальної власності на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, торговельні марки, літературні та художні твори, інші об'єкти збільшилася порівняно із 2000 роком у декілька разів. Одночасно майже вдвічі скоротилися терміни розгляду заявок на винаходи, промислові зразки та торговельні марки. Станом на 1 березня 2011 року (з 1992 року) всього зареєстровано 313446 патентів і свідоцтв. Це стало можливим завдяки впровадженню нових принципів організації праці експертів та сучасних комп'ютерних технологій, постійному вдосконаленню інформаційного забезпечення процедури набуття прав інтелектуальної власності.

Вітчизняному бізнесу необхідні нові технології, інакше в умовах того ж Євросоюзу йому не вижити. Директори багатьох заводів, на жаль, не думають про те, як удосконалити виробництво і підвищити його ефективність. Багато керівників навіть не намагаються порівняти себе з потенційними конкурентами з Японії, Німеччини тощо.

Найгірше, на нашу думку, що нині наука та бізнес розвиваються відокремлено, тобто самі по собі, а цього робити не можна, бо яка користь від винаходів чи ноу-хау, які не реалізуються в практичному господарюванні. Постає основна проблема: заповнити чи бодай зменшити вакуум, який утворився між бізнесом і наукою. За кордоном уже давно підприємцями-виробниками використовуються послуги випробовувальних організацій, інститутів, які на практиці на виробничих процесах перевіряють рівень та переваги винаходів, витрати на їх впровадження та прибуток, який отримає підприємство від використання винаходу. Зокрема, у Фінляндії працює понад 2 тис. організацій, які допомагають оцінювати економічну ефективність запропонованих нових технологій, перевіряти їх на практиці, впроваджувати у виробництво. Самого патенту на винахід недостатньо – треба довести його ефективність і вигідність для бізнесу, надати бізнес-план, розрахунки. Сьогодні цифри далекі від наших генераторів інноваційних рішень, вони не бачать бізнесу, а бізнес не бачить їх. Підприємець готовий сприймати не ідею, а конкретний бізнес-план. Для цього має бути організована підготовка та перепідготовка спеціалістів-практиків, зокрема, працівників держдепартаменту інтелектуальної власності, які могли б розраховувати прибутковість проектів і пропонувати їх бізнесу.

Тепер про законодавство, яке регулює правовідносини у сфері захисту прав інтелектуальної власності в нашій країні. Питання про застосування судом тих чи інших цивільно-правових способів захисту прав інтелектуальної власності та інтересів, які охороняються законом, відповідно до статті 16 Цивільного кодексу України вирішується, передусім, у залежності від характеру порушеного права.

Відповідальність за правопорушення у сфері господарювання визначена в Господарському кодексі України, відповідно до якого застосовуються такі види господарських санкцій: відшкодування збитків; штрафні санкції; оперативно-господарські санкції [3].

У спеціальному законодавстві України з питань інтелектуальної власності також визначено чимало способів захисту прав інтелектуальної власності. Здебільшого власник порушених прав інтелектуальної власності може скористатися якимось конкретним способом захисту цих прав, визначеним спеціальною нормою закону або згідно з характером вчиненого правопорушення. Найчастіше власнику прав інтелектуальної власності надається можливість вибору способу його захисту.

Кримінальним кодексом України встановлено кримінальну відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності у вигляді штрафу, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, виправних робіт, конфіскації майна, обмеження або позбавлення волі на певний строк. З лютого 2006 р. значно посилено відповідальність за злочини проти прав інтелектуальної власності, що дозволить забезпечити надійний правовий механізм захисту цих прав згідно з вимогами Угоди ТРІПС.

Ураховуючи, що розгляд певної категорії спорів, пов'язаних з правами інтелектуальної власності, віднесено до компетенції загальних судів, слід забезпечити спеціалізацію судів таких судів або створити колегії в судах, які розглядають спори стосовно інтелектуальної власності.

Для забезпечення ефективного захисту прав інтелектуальної власності в адміністративному порядку на реалізацію державної політики в означеній сфері спрямована діяльність таких органів державної влади, як Міністерство освіти і науки України, молоді та спорту, Міністерство внутрішніх справ України, Служба безпеки України, Державна митна служба України, Антимонопольний комітет України. Ці та інші державні органи в межах своєї компетенції вирішують питання, пов'язані із захистом прав інтелектуальної власності в адміністративному порядку, забезпечують створення та ефективне функціонування механізмів захисту прав інтелектуальної власності та контролю за дотриманням норм законодавства в цій сфері.

Програма взаємодії цих органів дала можливість запровадити на регіональному рівні ефективну систему співпраці правоохоронних і контролюючих органів та забезпечити більш ефективний контроль за дотриманням законодавства у сфері інтелектуальної власності.

Висновки. Отже, без розв'язання основних проблем регулювання та управління прав інтелектуальної власності та їх захисту в умовах розвитку інноваційної економіки України не можуть бути впроваджені економічно-правові механізми розповсюдження нововведень і ноу-хау та забезпечені економічне зростання інноваційного напрямку, інтеграція наукомісткого й високотехнологічного сектора економіки у світову економіку. Для подолання системної кризи, що стала наслідком трансформаційних процесів в Україні, та оптимізації соціального простору має бути розроблена концепція «інтелектуальний капітал державного управління», реалізація якої зробить органи державної влади сферою застосування науково обґрунтованих соціальних технологій з метою визначення невикористаних потенціалів інтелектуального капіталу суспільства.

Головна проблема, на наш погляд, полягає у відсутності довгострокової стратегії наукового та інноваційного розвитку держави, яка водночас має стати головним індикатором ефективності витрат на науку і концептуально визначити національні інноваційно-інтелектуальні напрями розвитку на перспективу.

Література

1. Цибульов П. М. *Управління інтелектуальною власністю: монографія* / П. М. Цибульов, В. П. Чеботарьов, В. Г. Зінов / За ред. П. М. Цибульова. – К. : КІС, 2005. – 448 с.
2. Глухівський Л. Й. *Власність інтелекту* / Л. Й. Глухівський // *Збірник статей ДДІВ*. – К. : Державний департамент інтелектуальної власності, 2002. – 140 с.
3. Живко З. Б. *Інформаційне забезпечення ліцензування підприємницької діяльності в ОВС як напрямок забезпечення економічної безпеки держави* / З. Б. Живко, М. О. Живко, Ю. В. Войтович // *Управління розвитком : зб. наук. стат.* – 2008. – № 6. – Харків : Вид-во ХНЕУ. – С. 108–111.
4. Живко З. Б. *Проблема ліцензування підприємницької діяльності в системі економічної безпеки* / З. Б. Живко, М. О. Живко, О. І. Руда // *V Міжнародна науково-практична конференція «Соціально-економічні реформи у контексті інтеграційного вибору України» : зб. наук. пр.* – Том 4. – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2008. – С. 56–59.